

Szerkesztői üzenetek

„HALOTTAKRÓL JÓT, VAGY SEMMIT” jellegű MILÁNÓ. Lehetetlen Onnej egyetértünk. Pitigrilli haláláról szólva Mária Béla egyszerűen nem hallgathatta el azt az „irodalmon kívüli” tényt, hogy e torinói ponyvaszerző annak idején az olasz Gestapo besúgója volt. Hiszen egyrészt súlyos életrajzi tényről van szó, másrészt Pitigrilli tevékenysége minden más vonatkozásban is „irodalmon kívüli”. „Amennyire az Önök sovinizmusát ismerem, bizonyos vagyok abban, hogy saját írójukkal sokkal tapintatosabbak, pedig a magyar írók serege sem áll csupa aránytalanból. A szó nem illik ugyan a műfajhoz, de ezentúl kíváncsian teszem nekrológiáikat olyan magyar írókról, akik a fasizmus éveiben — hogy finoman szóljak — nem tartoztak az ellenállók közé” — írja Ön. Mi pedig (mert rosszízűnek tartjuk az ilyen előre-kíváncsiságokat), azt javasoljuk: lapozzon visszafelé inkább, s azt fogja találni, hogy a mai magyar sajtó valóban az „irodalmon belüli” tényeket sorolja elsősorban — ha valótól íróinkról van szó; de nem hallgatja el az „irodalmon kívüli” botlásokat sem — ha vannak ilyenek. Annak a jellegnek nevében, hogy „Halottakról jól, vagyis igazat”.

NAGY ZOLTÁN, RÉTSÁG. Jogosan találjuk azt a panaszát, hogy az ünnepi könyvet eseményei túlságosan a nagyvárosokba összpontosítanak. „Vásárokon és búcsúkon a giccásrusok a legkisebb falvakban is felülték sátraikat, de könyvsátra még nagyközségekben se látni soha” — írja. Valóban: a földműveszövetkezeti könyvtárszítés ezt is, a falusi könyvsátra is kipróbálhatná, hátha beválik.

BALLA ADÁM, GYŐR. Azt a bizonyos tablót, melyet Ön Pesten látott, mi is megnéztük. Nem tartjuk „tiszteletlennek”. A szokás, melyet kezdetben sok lapíróhoz hasonlóan mi is szóvá tettünk: miért kell üzletek kirakatába helyezni az értekezési tablót — az évek során minden városban, Győrben is meghonosodott. Hogy a diákok karikatúrákat is rajzolnak tanáraikról, akárcsak önmagukról? Ez nem tekintélyrombolás, inkább a szeretet, a meghittség jele.

SZIKESS FERENC, NAGYKÖRÖS. „Eljen a modern, új szent Torz dárda!” — írja Ön bókversében, mellyel Somogyi Győző grafikáit kívánja jellemezni. (Múlt heti számunkban mutattuk be a művésztizenhét rajzát.) Szerintünk Somogyi Győző nem avatja szentté az emberi torzulatot, hanem kigúnyolja. Nem arra szólít föl, hogy „Üljük a Szépség halottá torát!”, hanem, hogy nézzünk szembe a múlt örökletei torzulataival, s nevére búcsúztassuk el. Nem értjük, e grafikákba miként látható bele kedves olvasónk a „hosszú, loncos haj”, mal fiatalokat. Somogyi Győző nem őket állítja pellengérré. Hanem a gyanakvó, bizalmatlan, saját irracionális szorongásai miatt mindenre kész jellemet: történelmi örökségünk rosszabbik felét.

TÓTH LÁSZLÓ, BUDAPEST. Örömmel nyugtáztunk levelét, melyben arról ír, hogy a választási jelölgyűlések hangulatát „forróbbá és szebbé” teszi a gyűlést bevezető vers, melyet általában kitűnő előadók tolmácsolásában hallott. Önt meglepi, mi természetesen véltük, hogy „ilyen szépen megfér egymás mellett költészet és politika”.

GY. B., BUDAPEST. „Ha én ír volnék, megpofoznám azt a kritikust, aki a könyvemről rosszat ír” — közli. Véleménye rendkívül érzékeny, de kérjük, gondolja meg: a kritikusnak — ha valóban az — érve vannak. A pofon pedig nem ellenérv.

FODOR ZSUZSA, PÁPA. Nyugat-Európában járva azt tapasztalta, hogy az új könyvek reklámja semmivel se szemérmesebb ott, mint — mondjuk — az új borotvakrémeé. Ha megjelenik egy sikeresnek ígérkező könyv, plakátok lepik el a falakat és hirdetések az újságokat: egy mű, egy író fényképes-szöveges népszerűsítése ez, a reklám eseményé avatja a könyvet és ismert Valakivé a szerzőt. A mi könyvhirdetéseink sokkal szerényebbek, észrevehetlenebbek, ősszemesőbbak, ezért hat olyan aránytalanul, ha a Nyitott könyv című tévéműsor viszont túlságosan nagy — és nem is mindig megérdemelt — reklámot csinál egy-egy könyvnek és szerzőjének. „Nem lehetnének személyre-műre szólóbbak, harsányabbak, egyszerűsége aránytalanabbak?” — kérdezi Ön. Ezt kérdezzük mi is. Bár megjegyezzük: nálunk még így is, most is kapósabbak a könyvek, hamarabb vásárlóra találunk, mint Nyugat-Európában.

SERES MIHÁLY, SZEGED. Ön szerint Petőfi a nagyobb költő, Barátja szerint Ady. Százasan fogadtak, és minket kérnek fel döntőbíróknak. Döntésünk: cseréljenek szavakat.

VISSZHANG

Mikolajcsik Péter: Maszk

Lehetetlen nem egyetérteni Székelyhidi Ágoston *Szórakoztatva élni?* című cikkének (ÉS, május 24.) szándékával. Igaza van, amikor azt szeretné, hogy az emberek szabad idejük minél nagyobb részét fordítsák művelődésre, tanulásra, nemes ismeretek megszerzésére. Megértem indulatait, amikor ostorozza a klubok, művelődési házak, téveszek hibáit, egyes klubvezetők helytelen szemléletét, módszereit. Összegező megállapítása azonban túlságosan magas szinten, sőt utópisztikusan hangzik: „Az önalkítás, a szellemi önállóság, a sokoldalú tevékenység szabadságának ideje jött el. Az az életforma, amely képes egységbe fogni a munkát, a társadalmi létezését és a magánéletet, és amelyet a »alkotva, és művelődve élni« eszménye fejez ki.”

Tolakodik a közhely: az élet nem ilyen egyszerű! A túlzó szigorúság, a nem meggondolt követelmény, a művi életforma-ideál a közművelődés ellen, sőt az ember ellen fordulhat, bármennyire jó szándékot tükröz.

Megtudtuk a cikkéből, hogy a szép vidéki klub rosszul szervezett író-olvasó találkozója alig voltak néhányan, miközben a fiatalok a különféle helyiségekben táncoltak, a héten több ízben „csak szórakoztak”. A helyszín viszont nagyon vonzó volt. Hát azért ez sem utolsó dolog! Elvégre az izléses művelődési ház már önmagában is ellát sajátos népművelő feladatokat. Az ott napon-ta megfordulók már talán a saját otthonukat is másképpen fogják berendezni, ha tehetik. Formáló-

Szórakozni is

dik ízlésük. Ez persze kevés. Izléses helyen is lehet izléstelenül időt tölteni.

„A harcedzett író” a néhány „beterelt” embernek beszélt, tréfálkozott, majd bosszúan átvette a tiszteletdíjat. Megértem az ő és kísérője kesergését. De ha már ott voltak, megkérdezték-e például azt, hogy a fiatalok (és a nem fiatalok) — akik a többi helyiségben csak magnóztak, táncoltak és más „haszontalan” dologra fecseleltek szabad idejüket — valóban csak „szórakozva élnek”? Megtudható ott is, másutt is, hogy a középiskolai, az egyetemi hallgatók, az ipari tanulók legalább három-négyezer annyit tanulnak, mint elődeik harminc-ötven évvel ezelőtt. Olyannyira, hogy túlnyomó többségüknek egyszerűen nincs szabad ideje, a sportra, test-edzésre pedig szinte nem is kerül sor. No, azért nem szorulnak nagy sajnálatra. Sokan kerítnek maguknak szabad időt. Eltöltik azt így vagy úgy: szerelemmel, művelődéssel, közösségi élettel vagy éppen haszontalanul, „agyonsapva az időt”. Táncolnak beatre, és egyre többen tisztá forrású népzeneire.

Igaza van Székelyhidinek abban, hogy a szabad idő mind nagyobb részét kell okos művelődésre, nemes szórakozásra fordítani. Csak azt ne reméljük, hogy a mind nagyobb szabad idő létrejöttével arányosan nő az olvasók, a művelődve szórakozók, a színház-, koncert- és tárlatlátogatók száma. A tudati fejlődés sajnos meg szerencsére ennél sokkal lassúbb és kacskaringósabb.

Bevezették a szabad szombatokat. Most sorolhatnánk azokat, akik megnövekedett szabad idejüket nem koncertterekben, író-olvasó találkozókon, könyvtárakban és TIT-előadásokon töltik el. Igen: tegyük meg mindent, hogy elmenjenek ezekre a helyekre is. Mégis sokan társadalmilag is hasznos „maszek” munkát vállalnak inkább, hogy maguk és családjuk számára magasabb élet-színvonalat teremtsenek, gyermekeiket közép- és főiskolára küldhessék. Megint mások saját kezükkel építenek családi házat, lakást. Nesze neked népművelés, mondhatnánk. Igen ám, de ezekben az új házakban már fürdőszoba is van. Az új lakásban néha egymás mellett van a gombolyaggal játszó cica, a szentkép, a televízió, a modern bútor és a másik helyiségben az angolcéce. Mondhatjuk-e, hogy az a munkás vagy paraszt, aki szabad idejét ilyen otthon létrehozására fordítja, kireked a közművelődésből? En aligha hiszem! A közművelődésnek talán legnagyobb eredménye, sőt előfeltétele a civilizált otthon megteremtése az új, higiénikus életforma kialakulása, az ember-élet igénye.

Tudom, hogy Székelyhidi Ágoston azokról ír, akiknek sok szabad idejük van és ezt kizárólag léhaságokkal akarják eltölteni, ezt mintegy életformává teszik. Viszont azt állítja, hogy ez az életforma rendkívül elterjedt, növekvő és szinte uralkodóvá válik. Hol? Egyes klubokban és művelődési házakban?

Igaz, ezt a veszélyt is látni kell. Csak a tánc, csak a giccsek slágerek elfogadása, s közben az igazi kultúra és művészet eltaszítása létező jelenség fiatalok és nem fiatalok körében egyaránt. A „szórakozva élni” életforma veszélyével szemben viszont a legfőbb fegyver: a harc az unalom ellen. Az ember természetes igénye, hogy jól érezze magát. A közművelődés a munkahelyen (s már az óvodában is) elkezdődik. Örömet, szórakozást, sőt játékos-ságot kell találnunk a munkában. Ez a szocialista brigádmunka-életünk titka is. A legnagyobb veszély mindenki számára az, ha munkakörében unatkozik. Munkáját kelletlenül végzi. Munkahelyen új és új ismereteket nem szerez. Munkatársaival gondolatokat nem cserél és alig várja, hogy a munkaidő végeztével elmenjen a klubba egyet „csörögni”, vagy a kocsmába egyet-kettőt, sőt tizet-húszat inni. Az unalom fenyegetheti a szabad idő eltöltését is. A könyv, amelyet az olvasó nem ért; a zene, amely nem hatol be hallgatójának érzelmi világába; az előadás, amely elvont vagy frázissokkal teli; taszító, mert éppen annak a hallgatónak unalmas. A nevelés „dühének” is lehetnek áldozata!

En nem rendültem meg attól, hogy az egyik termelőszoftveket üdülésre és kirándulásra fordította szociális és kulturális alapját, bár az ilyen egyoldalúságot magam is megkérdőjelezném. Viszont irracionális érzem azt a követelményszerű megállapítást, hogy „az önként akart és vállalt művelődés és teremtő tevékenység a szórakozás szerepét is betölti...” Teljesen bizony nem! Am legyen az önként akart és vállalt művelődés és teremtő tevékenység szórakozás is! De ha kizárólag ezt tekintjük és akarjuk a szórakozásnak, akkor a jövőben már senki sem fog például utlizni és meccsre járni? (E kétót száz és száz kedvtelével lehet behelyettesíteni.) A szórakozásnak, a kikapcsolódásnak vannak az alkotás és a művelődésen kívül levő értelmetlen, hasznos és semleges szférái is. A közművelődés, a jónak vélt életforma elterjesztése hát valóban nem inkvizícióval, hanem türelmes aprómunkával és a sok emberi jelenség békés egymás mellett élésével valósul meg. Elvi alapon!

Retusálás?

Úgy látszik E. I. nem kedveli, sőt helyenként nem is érti Thomas Mann. Mondhatnánk: ez az ő baja, egészen addig, míg szubjektív érzeményeit nem szövi az ES jó szándékú olvasóinak tudatába. *Filiszterség, költőiség, zsenialitás* című cikkében (1975. május 24.) úgy állítja be századunk egyik legnagyobb íróját, mint beteg hajlamait szívosan elfojtó, a polgári élet küzdőterein ravaszul győzedelmeskedő (vagyis számító-rámenős) nyárspolgárt. E jelzők bárki jellemének fényét veszik az idegen szemében.

Nézzük tehát, hogyan jellemzi Thomas Mann E. I., s hogyan retusálja a róla eddig kialakult képet? Retusálás? Igen, hisz a szerző láthatóan örül, hogy a Spiegel „kellemesen csúfondáros” módon találja a szóban forgó levelezést. Szívesen tartja lámpafénybe az író „dicstelen bukásait”, melyeket ugyan nem az élet és a szellem diktálta küzdelmek során szenvedett el, hanem egy lübecki gimnázium korhadt padjai között. Nem csodálkozunk azon, hogy ilyen korlátolt normák mellett az „anyag eszközzeit és társadalmi lehetőségeit” pontosan felmérő Thomas Mann elvetendően számítónak tartja. Eddig még a Spiegel „csúfondáros hangú” recenzió sem jutott, ő csupán „fensőgésesebb valóságérzékéről” ír, hisz a csúfondarosság aligha fér meg az „előnyös megfogalmazás” öltözékében. Ezek szerint tehát korán örült a szerző a „csúfondáros” beszámolóknak.

Ennél azonban még zavarosabb gondolatokkal is találkozunk.

E. I. a filiszterség jelzőjével illeti az író, aki akkor már túl volt a Nobel-díjas Buddenbrook ház megalkotásán. Aztán pedig megkockáztatja azt a rosszindulatú feltevést, mely szerint Thomas Mann elfogadottságát és zsenialitását bundázásnak, tucatnyi szűk látóörű, kicsinyes, fantáziátlan

ember (ezt jelenti a nyárspolgár a Magyar Ertelmező Kéziszótár szerint) alkotta „titkos erők” megfogadásának köszönheti. Érdekes viszont az, hogy e nyárspolgárok már rég eltűntek, a „számító” író azonban újra és újra keresi, találja, és ünnepli az egész világot.

A cikkben külön bevezetés tanuskodik arról, hogy E. I. nem érti Thomas Mann. A barát búcsúlevele írott választ a Mann-i tartás „ellenállhatatlanul komikus” megnyilvánulásának tartja, s nem ismeri fel benne az íróra oly annyira jellemző, mélységesen művészi *ironiát*. Az idézőjel nélkül vett, és nagyon is megzavart esztétikai tartást sem megkérdőjelezni, hanem aláhúzni kellene.

„A filiszteri és a költői elem mulatságosan és sokatmondóan egyesül, ahányszor Mann a nemiségéről beszél” — írja a szerző. Kár, hogy nem tudott jobb mulatságot találni a maga kreaált összefüggésekben való gyönyörködésnél. Mann valóban sokatmondóan beszél a nemiségről, amennyiben állítja, hogy az ösztönöket kordában kell tartani (nem pedig elfojtani) a teljesítmény érdekében. E. I. viszont ezek szerint az ösztönök szabályozását is helytelennek tartja, s ezzel bizonyos erkölcsi anarchizmust pártol.

Végül Mann idézi, aki a szexualitás költőisége mellett foglal állást, majd — tévesen és értelmetlenül — azonosítja ezt a „költői körülbugyolást” az ösztönök kiérettlen visszaszorításával. A befejező mondatban pedig azt állítja, hogy Thomas Mann csak aszketizmusának köszönheti, hogy sikerült úrrá lennie beteges hajlamain. Sajnos, a szerző úgy járt, mint Katja Mann nagybátyja, Friedrich titkostonácsos, aki felháborodott Gustav von Aschenbachon, nem látva meg benne a tökéletes szépség ígézetébe került művészt. Látszólag örülhetne E. I.,

hiszen az elbeszélés valamennyi részlete mögött valóságos élmény húzódik meg. Katja Mann szerint is Mann a „bájos fiú iránti tetszését Aschenbach személyére vitte át”, csak hogy „szélsőséges szenvedéllyel stilizálta”. E tetszést, úgy látszik hat gyermekének anyja sem kifogásolta, sőt biztosan állítja, hogy férjén kívül senki sem lett volna képes az egyszerű élményből a Haiál Velencében történetét megírni. (Lásd: Katja Mann: Megíratlan emlékirataim, Nagyvilág 1975/5).

Egy ilyen rosszindulatú és hamis cikk megjelenése után meg lehetőségek kétkedve olvassuk majd az ES hasábjain az íróról megjelölő, bizonyára kötelezően pozitív haragvetélt centenáriumi méltatást. Ezzel az érzésünkkel nyilvánvalóan nem állunk egyedül.

Szutrély Péter
és
Tonelli Miklós

a Semmelweis Orvostudományi Egyetem hallgatói, az ORVOS-EGYETEM című lap társadalmi munkatársai

Remélem, Szutrély Péter és Tonelli Miklós aggodalmas kételkedését nem csigázza az elviselhetetlenség, hogy e heti számunkban a „pozitív hangvételű méltatást” éppen a rosszindulatú és értetlen E. I. írta Thomas Mannról. A méltatás főként Thomas Mann ironiáját boncolja, amelyre a levélírók szerint E. I. süket. Nemcsak ironiátlan vagyok, hanem irigy is: szabályszerűen elszárgultam hozzászólásuk olvasása közben, olyan pompás ironiáról tettek levelükben tanúbizonyságot.

(Örsi István)

Pécsi Ferenc